

Moritani Silaamin Jamaane

Daroye – Aaxaaxu – Kiite

Jamaanen Maranden do a Xaranjunden Killen
Faraaxunden Sandigira

Jamaanen Xannun Wuruginden do i
Xaranjunden Ka (J – X – W – X- K)

SOONINKEN XARANKITAABE SIINAFANA 1

IPELAN

**N WA SOONINKEN XARANĦA
XANFILLANDEN XARANKITAABE
SIINAFANA 1**

ROORAQE

Kuudo xaranɗun do xaranɗunden faranxunde, Moritani Maranden do xaranɗen killen faraaxunden sandigiran da jamaanen xannun wuruginden do i xaranɗunden kan sigindi. Kuudo jamaanen xannu : Fulle Sooninke Wolof moxogomunde kuudo i ronde jamaanen xaranɗunden kille. I ga katono joofene anniya beenu taxasiton ga ni, i ga koni faraaxundixuuto be ga xaranɗunden da.

Ken ya n sigi, xaranɗundiyoƙƙe Jamaanen xannun wuruginde do i xaranɗunde (J.X.W.X) ka, ga da a dabari, nan xawa ñiini tigitaade be ga genme sandigiran hanmi kuudo xaranɗun kitayun faraaxunde. Ken ni tono kaananke ya, jamaanen xannun da xo jokkinda do xaranɗundiyoƙƙe xaranfanan da. Ke xaranɗundiyoƙƙe dabari na a saxu xiimandu beenu ga toɗondi, nan ña duna di, i ga genme Moritani sigan ɗa. Ken do maranden lasilin do a xarankillu.

Xaranɗen lasilin xaranɗunden tigitaadun da a koyi nan tuuge xannun ya, leminun ga i koono na i faamu do karanden fiiraxote tigitinde (toɗonde) xaranɗunde moxokaanadagante. Killen yaaxabagande, fafanfante, tagante wa leminun deemana xaranɗa ti i moxo. Na a saxu, yaaxaraxurandu beenu ga muuri, kuudo a dabarinde, jikken wa a du ke yoyke ya, a ga ni surumaaditinmante, a ga jaabu ritini jamaanen maranden sandigiran hanmin da faraaxunditaxasinte xaranlenmon kitayun da. Kitaabe ke tage na a saxu xaranɗundimoxo ñaxatindon firaxoten ya kanma, a wure ga ni xaranlenmon na xara moxokaanadagante nan tuuge digantaanu, xottu, harfu beenu ga xare. Ken moxokaanadagante, xaranlenman na kato harfun tuunu konna, ɗallu, i na kato harfun kapa me na sigirun taga, na i kafu me, i na xottun taga, na i xara, kun do digantaanun do masalankittu bogukillen be ga wuti, a koomandi ke moxo ya :

- Xaranlenman na munnafe ti kitaabe kuudo xaranɗen gollun dabarinde xarankonpen noxo.
- Xaranlenmon na yokken ñoomi ti doronme miñiqitu tunmu noxo, a haqilen taaxunten ga ni.
- Xaranlenman nan kato xarannsuugun xaranɗa xanxoore koota su.

Maamandun wa soron da, i ga da i kitte kafu a dabarinden na a saxu i deemande ken do na soron su gansi, i ga na ku yokku raga i kittu, i ga munnafe ti i ya kapanlenmo marandaano, xaranlenmon, sigan noxo tanpiyu beenu ga katta jamaanen maranden killisiren faranxunde do xaranrafanan xuutun saaganden tunsinde be ga ña siine 2017 do faraaxundu beenu ga ña jamaanen do jamaanunmena-xa, jamaanen xannun wuruginden do i xaranɗunden kan wa a muurunu na ken kille yaaxe bagandi ti xarankitaabe dabarinden do a bangande, a ga roono taaxasugandinte faraaxunde, ken noxo do xaranɗundimoxonun gollun faraaxunde, ken noxo ya ni, o sewonton ga ni, na siinafanan (1er) sooninkanxarankitaben ro xaranlenmon kittun di, ku beenu saaxanxanne ga feti xiimande da. O jikken wa a di, nan ti ke kitaabe wa ñaana deemandifo xiimante kuudo Moritani xaranlenmo beenu xanne ga feti sooninke, i ga katono ke xanfaranfare xaranɗa newoye kanma.

Ken ga xansutundun bakka no, Moritani jamankafonun naxa, a ga jaman meeragenmen xotondini. Ke kitaabe wa katono faraaxundixote dabarini xaranlenmon tuwaaxun tagande. Kapanlenmo xaranmoxenu, o jikken wa a di, koroosinde, taxasinde do sinmayu ga giri xa banɗe kuudo ke kitaabe ga faraaxini, o maamandun wa katta kitaabe ke dabarindaano, ku beenu ga xo :

- Bakkari Dulo Foofana Xaranɗunden kutan Yinmanke (IPELAN) (J.X.W.X)
- Unmu Tijaani Jagana Sooninke betten Yinmanke (IPELAN) (J.X.W.X)
- Suraqe Usmaan Jara Yaaxaraxare

Kun do golliran deemandaano.

RXARANKITAABEN KOYINDE

Ke xarankitaabe dabari lenminun ya da, i ga siinafana, i saaxanxannen ga feti. Masalantaanu tunmi (6) ya na a noxo.

- 1- Kan soro (Kore)
- 2- Maranden do xaranje
- 3- Yonkisaha
- 4- Sangun do Fatanbakku
- 5- Gollu (Mecu)
- 6- Ñaxanu

Kame do tanpille do deru segi (128) ya na kitaabe ke di
Renmun ni 56

Kitayu muumunto deru 6

Xaransuugu 6

30 renme, harfunxaranje

Saagandu 6

Masalankittu 6

Masalanta su, renmu karagi (5) ya na a noxo, ganta Yonkisaha tunmu (6) ga a yi.

Renme su na derikaaro filli (2) ya.

Masalanta su jopene ti xaransuugen ya.

IPELAN

Kan geesunda: Professeur NBU SETA JAGANA

MASALANYINMU

Kan soro : a.....
Kan soro :aa.....
Kuuñindu : an.....
Kuuñindu :i.....
Yigandu :
ii.....
Yigandu :
in.....
Kaadungollu :e.....
...
Saagande :a, aa, an, i, ii, in, e.....
Moodinxaran e :ee.....
Moodinxaran e :en.....
Lokkooli :
u.....
Lokkooli :
uu.....
Lokkooli :
un.....
Saagande : ee, en, u, uu, un.....
Senoye :o.....
.....
Saamaamanxaje :on.....
Nuxuduunwure :
n.....
Jaareka :t.....
.....
Booxonde :
tt.....
Saagande :o, oo, on, n, t,-tt.....
Wuruwuraane :r.....
Waqe :k.....
.....
Kittinxooda(Basket) :kk.....
Kan 2023 (Can 2023) :x.....
Luuliyen sange :q.....
Saagande :r, k, -kk- x, q.....
Jula :s.....
Lokkolin xaranmoxe :y.....
Masilifinda :m.....
Buurukataana :g.....
Buurukatte :-gg-.....
Saagande :s ; y ; m ; g ; gg.....
Duukitayen ñaxa :d.....
Duukitayen ñaxa :dd.....
Sunxason salle :b.....

Sunxason salle :bb.....

Sunxason salle :l.....

Sunxason salle :ll.....

Saagande :d ; dd ; b ; bb ; l ; ll.....

Baanan salle :W.....

Baanan salle :

Baana salle :f.....

...

Baanan salle :J.....

Baanan salle :-jj.....

Saagande :w, η, f, j, -jj.....

Mawlud ñaxa :ñ.....

Mawlud ñaxa :C.....

Mawlud ñaxa :H.....

Mawlud ñaxa :p.....

Saagande :ñ, c, h, p.....

IPELAN

1) Kan soro (les membres de la famille) :

Siixu – Faatumata – Waali – Bintu - Aali – Tanba - Yaxare-Jaaje - Faayi - kisma – do – wa– nta- ya- ni-yigene-soxuba - beetaye - kinsiga– wuro – faaba –maama- kuufii- sore- segende- jura- renmu- baawuya-manaxa-Fenda-Asa-ni- soxuba - lelle – wuro – faaba –kuufii- sore- jura-ma-koota-sore- ne-sonbi-soro-kinkiliba-xaata-kore-ñaaxame-gine-jongi-ñaaxama-futo-dere-beenu-dingira-Kaadun- gollu-golle-tuufakatini-gunba-wundi-wulli

Marande (Education) :

Bonko- gongo- tojonde- soora- bonte- xotte- soobe-koore- naaye – lokkooli – goore – Niima – xanne
- toxo- tana –tono–ro -ri- tere - -tiiri – bera – kare -biire-nooro-
Xaranlenmon – xaranmoxe – wa - tuumabera.
Xaranyinbe-sunke-tinko-Sinde-Sinbara-Aali-Asa-Xaranqe-jope-Saajo-leele-kiñene-feera-deema-
roye-Yaxannu-taaxu-sapa-yugu-toxo-safa-bukki-seera-Natalindi- bogu-xarankonpo-wurunu-Luuke-
ne-yaxare-xaranraxe-koroosini-karana

Yonkisaha :(Santé)

Laabayen (senoye) me nta.

Yokku-kira-mogge-koroosi-luukene-ke-sooninke-kore-saamaama-jooxe-bade-xoxone-feqe-sinqe-fanqe-booxonde-taqe-noxo-xaaxo-saxu-taaxu-duguta-sunpo-Nuxudunwure-wattibure-jiinu-yigandiburu-minne-yigaye-raga-leefene-jiigabe-yonkisaha-kitande-saabu

Saamaamanxaje-watte-kitene-xaaxon-dinma.

Sirime-janbana-soro-xaji-jaareka-jaaranda-faayi-saage saqa-sanke- wuro-su-kabana-joofene-fate-kisi

Sorogonde-Yirigi-siine-sigi moxosiri-golle-Soxuba-sellandaano-watinton-saxanu-suusa-laabe. Debe-sikke-siisinu-taabablinu-xajinto-safaaranu-taaxaadu-sanku-taxandini-kuudo-naqasi

Sangun do Fatanbakke (Jeux et Sports) :

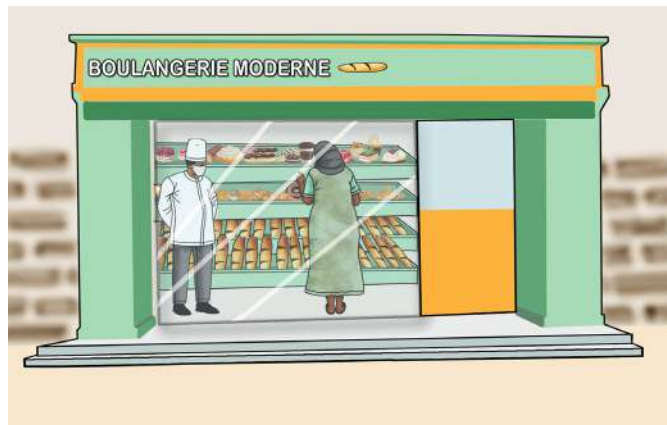

Waqe- leminu – wanqi – dabarini -faayi – misiide – Maagu – Maxa – mexe -jabati – kanmu – moti-jibi-bera-jabba-xobe-gobbe-lenki-Aljeri-natali-molloderiji-bula-leminu-kille-waale-Kongo-sonqo-donqo-bonte-tonbe-jala-Luuliyen-sange-dabarini-kiñe-sangabera-taxandi- sorbo-filli-xiri-firi-katta-solle ke-sanpa-moti

Moritani-Aljeri-naxan-xoodakatte-lenki-nelle-Afriki-waaliwutte-koduwaara-jamaane-ñeme-ne-sewoyixooore

Kittinxooda- jamaane- debe-yinmu-karagi-sonqon-gabe-kitaana-sufule-katu-jope-jootanlenma-koroosini

Jula-ŋolo-giri-tuŋa-butikixoo-re-wuŋi-yokke-gaaga-
na-kanŋe-ŋeŋema-kittirangodo-ŋoomi-kafe-salle-bu-
tiki-yogonu-laabana-xube-ŋooliyu- Foodiye Foofa-
na-Xaranmoxe-siga-faayidante-kafo-noxo-duŋaare-xa-
ranlenmo-toŋondun-xaranŋundu-wa-faami-
ni-fonne-Koroosinda-masala-safande-yindunsa-
fande- kille-kayenu- doroke-booxe-lifindaana-saxa
-jungo-jewoye-Mojjo-doroke-lifi

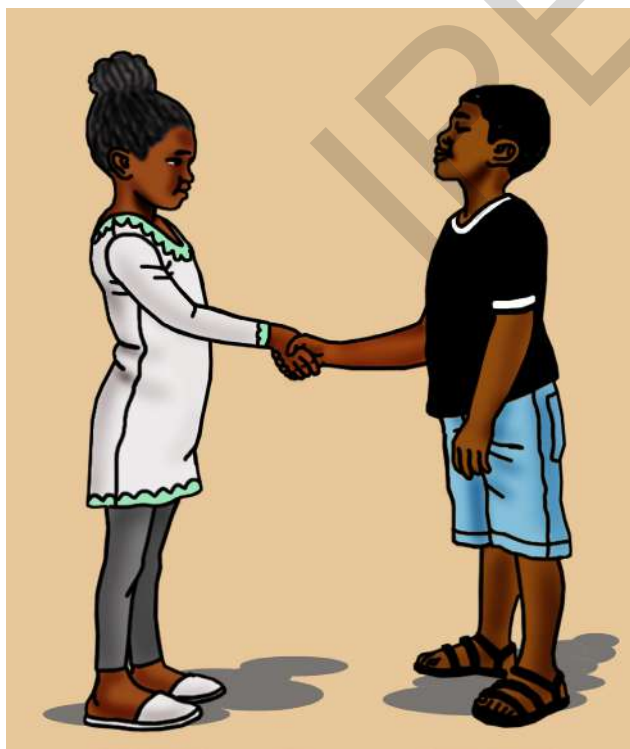

Sallu (les fêtes) :

Haaju-hawuje-hante-horoma-hayika-hace-hataa-
ji-
Hinne-Hanmi-poti-peelu-Paate-jope-kape-sape-
jipe-dope-puje-bape-hella-haaja-cakka-Cillo-Cer-
no-
Salle-koota- xana-Haaruna-gunbo-xobo. Xeexen-
daano-xiri-xurusi-xeexe-Haawa-Haliima-kira sore-
ne-duguta-Hamiidu-xananu-yige. Ken falle-Haa-
demu-xaalisi-kini-Haaja-Hamara-hataaye-dabari
Mawlud-Faare-bangekootan-ñaxa-yugo-
nu-sunkana xuraana-xarana-jikirini-jengi-xen-
qe-surankaara-ñaxana sunxason-baana-sallu

Kan soro : a

Haada : Asalamu Aleykumu.
Jaaje : Waalekumu salaam.
Haada : An wuyi jam ?
Jaaje : Ma jam.
Haada : Ko ni ke yaxare ?
Jaaje : N ma takko ya ni.

N ma takko ya ni.
ma - takko - ya
ma - tak-ko- ya
a a a

Salaam
Jam
Yaxare
Ma

Takko
Ma
Jam
Yaxare

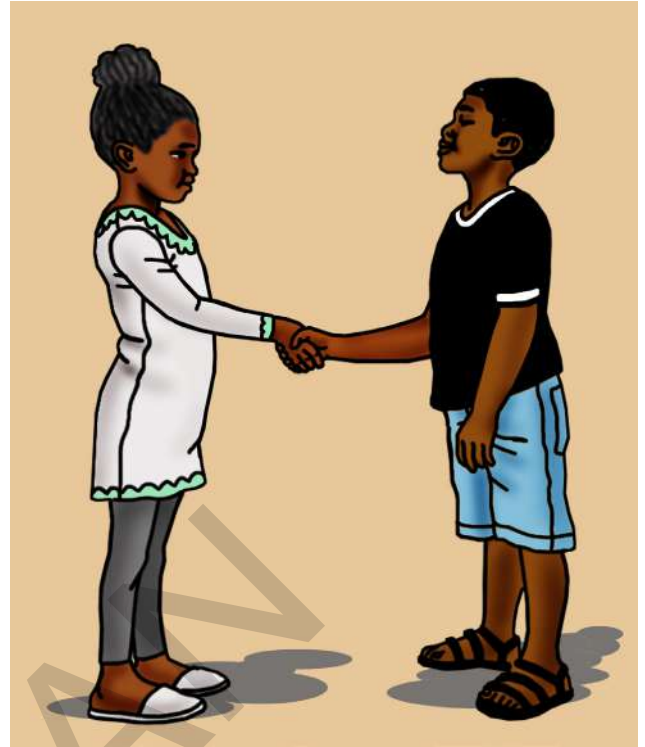
Haada : Xa kan na minna ?
Jaaje : O kan faayi dooke.
Haada : Kan soro na xa ka ?
Jaaje : N faaba, n ma, n gida, n xoxono.

Kan soro : aa

Haada : Jaaje, xa kan soron ni koonu?
Jaaje : N saaranon do in aaxinu.
Haada : Koonu ni an saarano ?
Jaaje : N faaba, n ma, n kisima, n maama.
Haada : Koonu ni an aaxinu ?
Jaaje : N gidanu do in xoxono.

N saaraanon do in aaxinu.
Saaraano aaxinu
Saa - raa- no aa- xi - nu
aa aa aa

Jaaje	Faaba
Haada	Maama
Saaraano	Aaxinu
Aaxinu	Saaraano

Haada : Jaaje, xa kan soron ni kooni ?
Jaaje : N saaranon do in aaxinu.
Haada : Koonu ni an saarano ?
Jaaje : N faaba, n ma, n kisima, n maama.
Haada : Koonu ni an aaxinu ?
Jaaje : N gidanu do in xoxono.

Kuuñindu : an

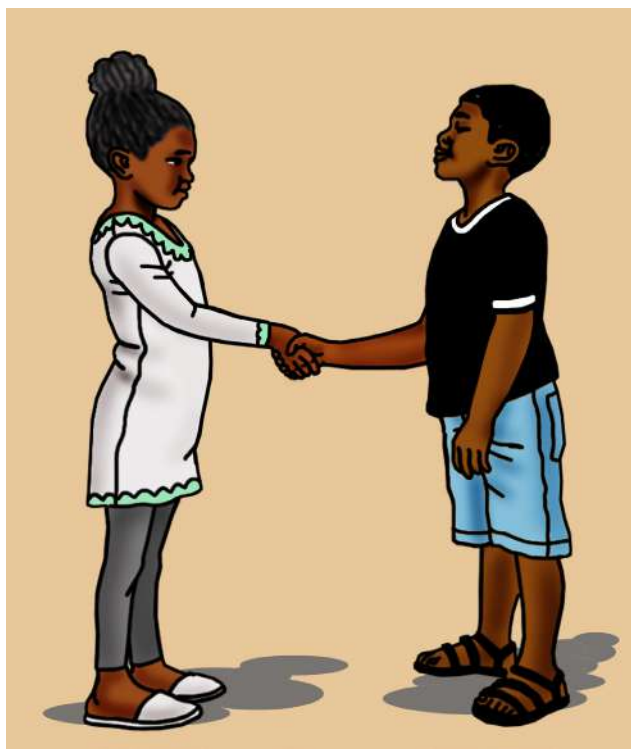
Fanta : Jaaje, n toño kuuñindu.
Jaaje : N wa an terinkana.
Fanta : Soxuba, n tini kan moxo ?
Jaaje : An na ti : « an wuyi jam ma xa wuyi jam ? »
Fanta : Beetayen xa, n tini kan moxo ?
Jaaje : An na ti : « beeta ma xa beeta ! »
Fanta, an wuyi jam ?

Fanta	an
Fan-ta	-an
an	an

Fanta	Beeta
An	An
Kuuñindu	Sanba
Soxuba	Terinkana

Fanta : jaaje, n toño kuuñindu.
Jaaje : N wa an terinkana.
Fanta : Soxuba, n tini kan moxo ?
Jaaje : An na ti : « an wuyi jam ma xa wuyi jam ? »
Fanta : Beetayen xa, n tini kan moxo ?
Jaaje : An na ti : « beeta ma xa beeta ! »

Kuuñindu : i

Fanta : Kinsigan, n tini kan moxo ?
 Jaaje : An na ti ; « kira ma xa kira ! »
 Fanta : Nelle, n tini kan moxo ?
 Jaaje : An na ti : « Nella ma xa nella ! »
 Fanta : wuro, n tini kan moxo ?
 Jaaje : An na ti : « sunka ma xa sunka ! »
 Kinsiga, n tini kan moxo ?

Kinsiga tini
 kin - si - ga ti ni
 i i i i

Kinsiga	Kira
Tini	Tini
Kira	Wuro
Wuro	Kinsiga

Fanta : Kinsigan, n tini kan moxo ?
 Jaaje ; An na ti ; « kira ma xa kira ! »
 Fanta : Nelle, n tini kan moxo ?
 Jaaje : An na ti : « Nella ma xa nella ! »
 Fanta : wuro, n tini kan moxo ?
 Jaaje : An na ti : « sunka ma xa sunka ! »

Yigandu : ii

Siixu : Siidi, anken riini saasa ya ?
 Siidi : N daga misiiden ya.
 Siixu : An na fo bogu yiilaye ke
 Siidi : Misiidinbiire ke mullen ni.
 Siixu : A nta noxo fakka.
 Siidi : Non nta xiidini kinsiga.

Siidi, anken riini saasa ya.

Siidi	riini
Sii-di	rri-ni
ii	ii

Siidi	Misiidinbiire
Riini	Xiidini
Misiide	Siidi
Yiilaye	Riini

Takko : Siidi, yiraxaten yigene kinsigan ya.
 Siidi : Ñaaxamen xa ?
 Takko : Ñaxamen ni wuro, soxubanfo ma baawuya,
 soxuba.
 Kaanu yagonu wa ginanlenmun dabarini leminun
 da : beetaye do nelle (nelle).

Yigandu : in

Finna
Kinṅu
Kille
Gine

Gine
Finna
Kille
Kinṅu

Siixu : Takko, ginen finna kinṅun ya ?

Takko : A finna kinṅun ya !

Siixu : A ga moyi, a taxandi.

Takko : N faayi a taxandini.

Siixu : leminu ku ma giri miide ?

Takko : I finna killen ya

Takko, ginen finna kinṅun ya ?

Finna kinṅu

Fin-na kin-ṅu

in in

Siixu : leminu ku xiri, i n ri yige.

Takko : leminu, xa ri yiraxata !

Siixu : I na ji riti.

Takko : Xa kittiwanqi ya fina.

Siixu : xa ga na fogu, xa na giri !

Kaadungollu : e

Siixu : leminu, sere su n sigi do i golle !

Takko : Bintu ken na i deema sore.

Siixu : leminanyugun na naaburun topite.

Aali : Nke wa telle sokken xesu i da.

Jaaje : Nke nta sange moxonma su tu.

Siixu : Ke moxo, tanpiye nta o ragana

Nke wa telle sokken xesu i da.

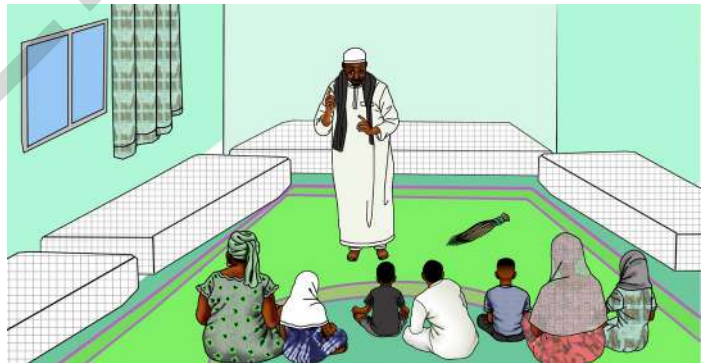
Nke telle sokke xesu

Nke tel-le sok-ke xe-su

e e e e

Sere
Sore
Topite
Golle

Telle
Sokke
Sange
Xesu

Maama : N xa ra wa xiide bakka xa yi.

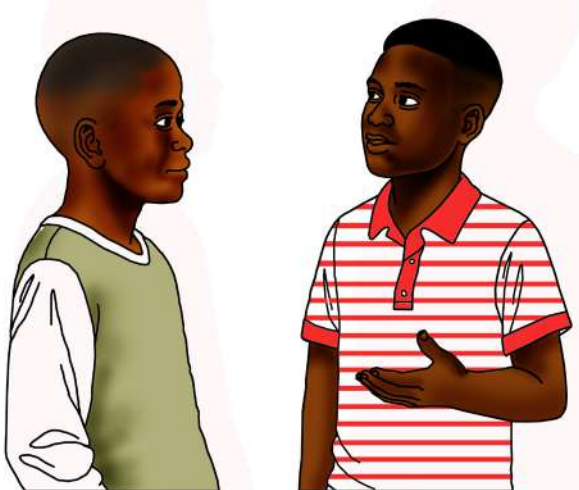
Bintu : Maama, anken xaso keeta.

Maama : Bintu, yiraame nda mexe, n na a wanqi.

Siixu : N ma, anken nan tuuma.

Maama : N ra wa yillen gollo na a kori.

Saagande : kore : a – i – e

Sanba : Denba, an koren soron ni koonu ?
 Denba : N koren soron ni, n saaraanon do in bonsonnu
 Sanba : Koonu ni an saaraano ?
 Denba : Faabanu, saaxanu, kisamanu, maamanu.
 Sanba : Bonsonnun xa ni koonu ?
 Denba : Renyugun do renyaxaru.

Sanba, saaraano, kinsiga, riini, telle.
 San-ba saa-raa-no kin-si-ga rii-ni tel-le
 a aa in ii i e

Denba
 Saaraano
 Kore
 Sanba

Kore
 Denba
 Saaraano
 Sanba

Sanba : N bonsonnun ni, renyugun do renyaxaru.
 Denba : An saaraanon xa ni kooni ?
 Sanba : N saaraanon ni, n faaba do in ma.
 Denba : Sanba, an ni koonu saaraano ?
 Sanba : N ni in bonsonnun saaraano.

Moodinxaranje : ee

Jaaje : Aali, an telle minna ke soxuba ?
 Aali ; N telle xara ya moodin ka.
 Jaaje : leeren dangi, an ma leele ?
 Aali : Ayi leeren ma dangi.
 Jaaje : xa yanqana kan dinma ?
 Aali : O su ga na seere moxosiri.

Leeren dangi, an ma leele ?
 Leeren leele
 Lee-ren lee-le
 ee ee

Leere
 Leele
 Seere
 Dangi

Dangi
 Seere
 Leere
 Leele

Jaaje : Aali, an telle minna ke soxuba ?
 Aali ; N telle xara ya moodinka
 Jaaje : leeren dangi, an ma leele ?
 Aali : Ayi leeren ma dangi.
 Jaaje : xa yanqana kan dinma ?
 Aali : O su ga na seere moxosiri.

Moodinxaranŋe : en

Jaaje : Aali, xa xaranmoxen toxo ?

Aali : A toxon ni Denba

Jaaje : A wa xa katta ba ?

Aali : A fenta mamanten ni.

Jaaje : A nda ñi xaranqundini, a sikki ya ?

Aali : A senbene sollen ya falle.

A fentan mamanten ni.

fentan mamanten

fen-tan ma- man – ten

en

en

Denba
Fenta
M a -
mante
Senbene

Senbene
Fenta
Denba
Senbene

Aali : Fenda, anken ma ri xara daaru ?

Fenda : N ma kende siri ke waxati.

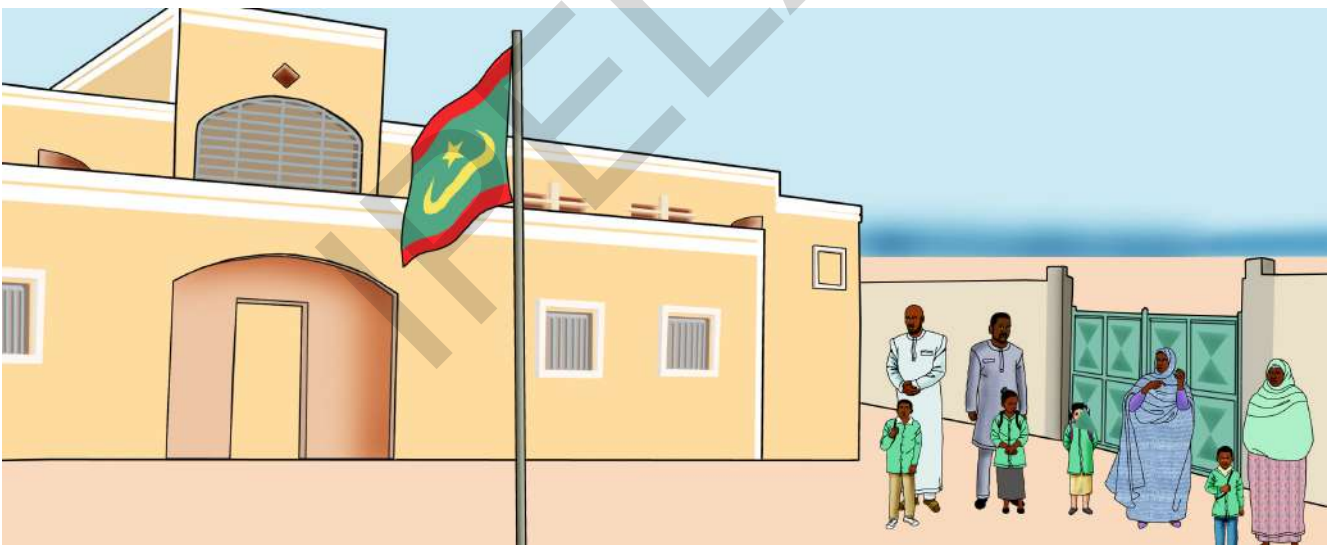
Aali : Hari na senbe kini an ña.

Fenda : aamina, n menjann̄e.

Aali : Xunba ma ri an kuuñi ?

Fenda : Ayi, aken do Sende su.

Lokkooli : u

Jaaje : Siixu do i renmen faayi riini.

Aali : Keti, a na siinafana ke ya ?

Jaaje : Yo ! a ro yirigi ya.

Aali : Xaranmoxen nan siri kitaabu kinni o ya.

Jaaje : Kun do xaliibu do walahanu.

Aali : O ga safandini i noxo.

Siixu

Kitaabu

Xaliibu

Walahau

Kitaabu

Walahanu

Siixu

Xaliibu

Kun do xaliibu do walahanu.

kun xaliibu walahanu

kun xalii – bu wala ha nu

u

u

u

Jaaje : Siixu do i renmen faayi riini.

Aali : Keti, a na siinafana ke ya ?

Jaaje : Yo ! a ro yirigi ya.

Aali : Xaranmoxe nan siri kitaabu kinni o ya.

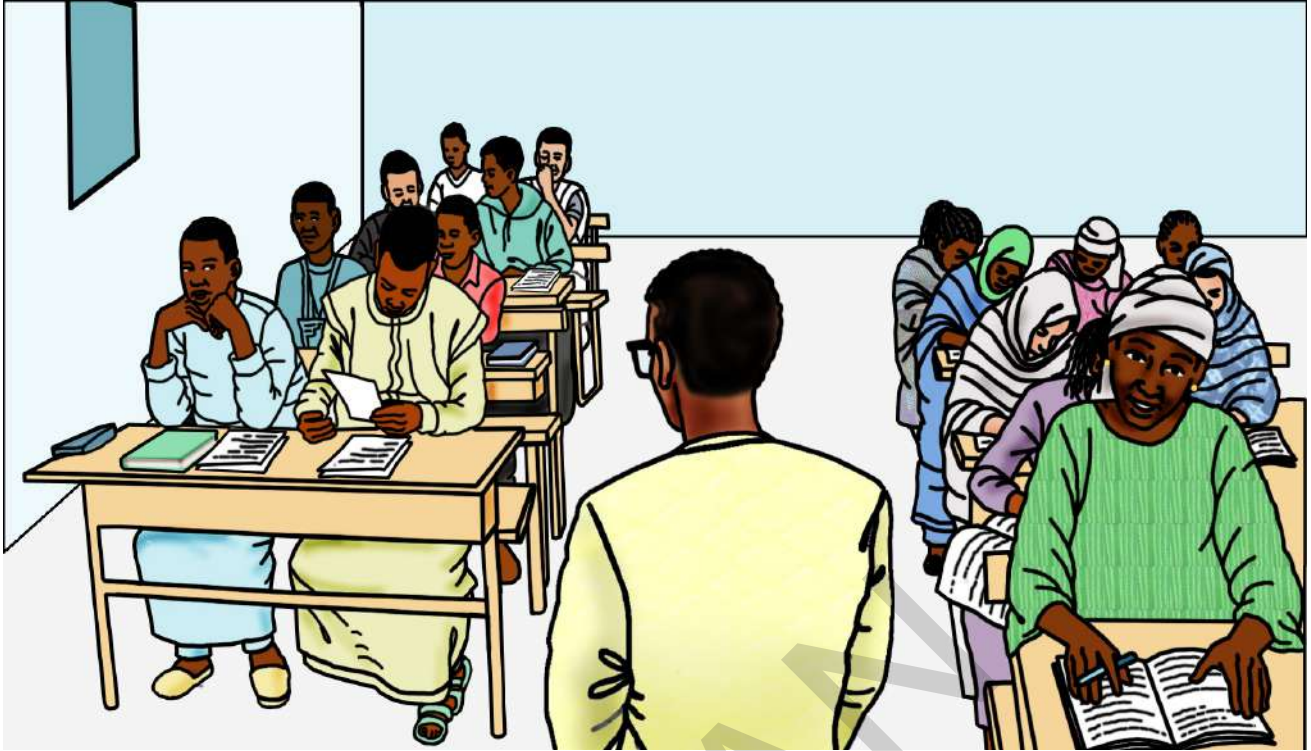
Jaaje : Kun do xaliibu do walahanu.

Aali : O ga safandini i noxo.

15

IPELAN

Lokkooli : uu

Jaaje : I da mexen katu, leminun ro xarankonpe.

Aali : I yogonu faayi luukene.

Jaaje : Xaranmoxe nda i mugu, a na i katu.

Aali : Sule luuke, a faayi suugunu.

Jaaje : Dugu, n nan daga walahan suura

Aali : Keti xaranmoxen kuuru ya ?

Sule luuke, a faayi suugunu.

Luuke

luu-ke

uu

suugunu

suu-gu-nu

uu

Luukene

Suugunu

Kuuru

Suura

Kuuru

Suura

Luukene

Suugunu

Jaaje : Tuumawaxatin ñeme.

Aali : O nan kuuru roono xarankonpe.

Jaaje : Xaranmoxen da luukaanon senpete.

Aali : Sefe ma ri, suugaano.

Jaaje : I su kuuru xo mequ.

Aali : I muumu xo furungallu.

Lokkooli : un

Jaaje : Tuumawatin ñeme, o ro xarankonpe
Aali : Xaranmoxen ma mungu do luukaano.
Jaaje : A do i taaxundi kaane kundu
Aali : O da xaranñen do jaaten dabari.
Jaaje : Xa yindunsafande ke xoten ni.
Aali : Xunba da foogabe bonondi.

A da i taaxundi kaane kundu.
taaxundi kundu
taa- xun -di kun- du
un un

Taaxundi
Yi nd un -
safande
Xunba
Kundu

Kundu
Taaxundi
Xunba
Yi nd un sa -
fande

Jaaje : Tuumawatin ñeme, o ro xarankonpe
Aali : Xaranmoxen ma mungu do luukaano.
Jaaje : A da i taaxundi kaane kundu.
Aali : O da xaranñen do jaaten dabari.
Jaaje : Xa yindunsafande ke xoten ni.
Aali : Xunba da foogabe bonondi.

Saagande : Marande : ee – en : u – un - uu

Haaruna : Ke jamanlagare maranden lasamanten ni.

Muusa : Gannin do i marandisiren daga.

Harouna : Xarankillu ku ya gabun ni.

Muussa : Moodinxaranḡun do lokkoli kundu.

Harouna : Xaranḡundimoxo su do i feero.

Moussa : Kun yan da i bogu me.

Siixu

Feero

Luuke

Fenta

Kundu

Taaxundi

Xunba

Yindunsa-

fande

Leele-fente-Siixu-kundu-suugunu
feero senbe kitaabu taaxundi luuke

ee en u un uu

Haaruna : Xarankillun gabun ni.

Muusa : Moodinxaranḡun do lokkooli kundu.

Haaruna : Xaranḡundimoxo su do i feero.

Muusa : Kun yan da i bogu me.

Haaruna : Ke, jamanlagare maranden lasamanten ni.

Muusa : Gannin do i marandisiren daga.

Senoye : O

Jaaje : N ma Xunba faayi sellandini

Aali : Ken ya siren ni ti kan ña.

Jaaje : A nda giri ken ña, a na xollon xa wanqi.

Aali : Soxuba su, a na jooxon laabandi.

Jaaje : Senoyen kaara, bote su nta a golle

Aali : Debe ke yaxarun nta xo a moxo.

Soxuba

Jooxo

Senoye

Golle

Kundu

Taaxundi

Xunba

Yindunsa-

fande

Soxuba su, a na jooxon laabandi

Soxuba

jooxon

So-xu-ba

joo-xon

o

o

Jaaje : Aali, bote nta ma xunba golle.

Aali : A gollen su senne.

Jaaje : O deben fonkaaron xa seno.

Aali : O do o jooton na ken ña o golle.

Senoye : 00

Image : Une femme lave son enfant dans les toilettes
Un seau d'eau, un savon, serviette...

Jaaje : Koota wo koota, o nan wanqi.

Aali : Ken ni waajibin ya.

Jaaje : Mexen nda koore katta sere, a ma ña.

Aali : Soobe, mexen ni watten ya.

Jaaje : An nda ñi wanqini, an faten doosi.

Aali : Ken wa an kisini watte.

Koota

Hoore

Soobe

Doosi

Soobe

Doosi

Koota

Hoore

Koota wo koota, o nan wanqi.

koota

koota

koo ta

koo-ta

00

00

Jaaje : Soobe, mexen ni watten ya.

Aali : Wanqi, koota wo koota.

Jaaje : Ken golle wa an ñaana hoore.

Aali : Meenun nta neqe an ña.

Saamaamanxaje : on

Image : Une femme et son enfant dorment sous une moustiquaire dans la veranda
Des moustiques qui voltigent tout autour

Jaaje : Aali, an da Jonkunda wari ?

Aali : Aken de, a xuuma moxoburu.

Jaaje : Xori, a do foron konton ya nta me ?

Aali : Ayi, Condi ti saamaanxajen ya ni a yi.

Jaaje : A nta wuyini konpe, sanken wure.

Aali : Sirimen ya yonta ni ke waxati.

Condi
Foron
Konto
Jonkunda

Jonkunda
Condi
Foron
Konto

Xori, a do foron konton ya nta me ?

xori foron konto
fo-ron- kon-to
on on

Aali : Sirimen ya yontan ni ke waxati.

Jaaje : A xiñinden wa saamaanxajen janbana soron ŋa.

Aali : Ke watte kontono o yi kan moxo ?

Jaaje : O n wuyi konpe, sanken wure.

Nuxudunwure : n

Image : Deux femmes assises dans la cour de la maison
Un enfant maigre, assis à quelques pas entrain deféquer

Jeneba : Naaye, noxo ke wurunu ya.

Naaye : Nuxudunwuren na leminen leefene ya.

Jeneba : N na ken jaarana kan moxo ?

Naaye : Jiisennen minindi a yi

Jeneba : ken baane wa noxon sigindini ?

Jeneba
Lemine
Noxo
Wurunu

Naaye
N u x u -
dunwure
Baane
Leefene

Naaye, noxo ke wurunu ya.

Naaye noxo wurunu

Naa-ye no-xo wu ru - nu

n n n

n-a = na ; n-i = ni ; n-e = ne ; n-o = no ; n-u = nu ;

n-aa = naa ; n-ii = nii ; n-ee = nee ; n-oo = noo ; n-uu = nuu

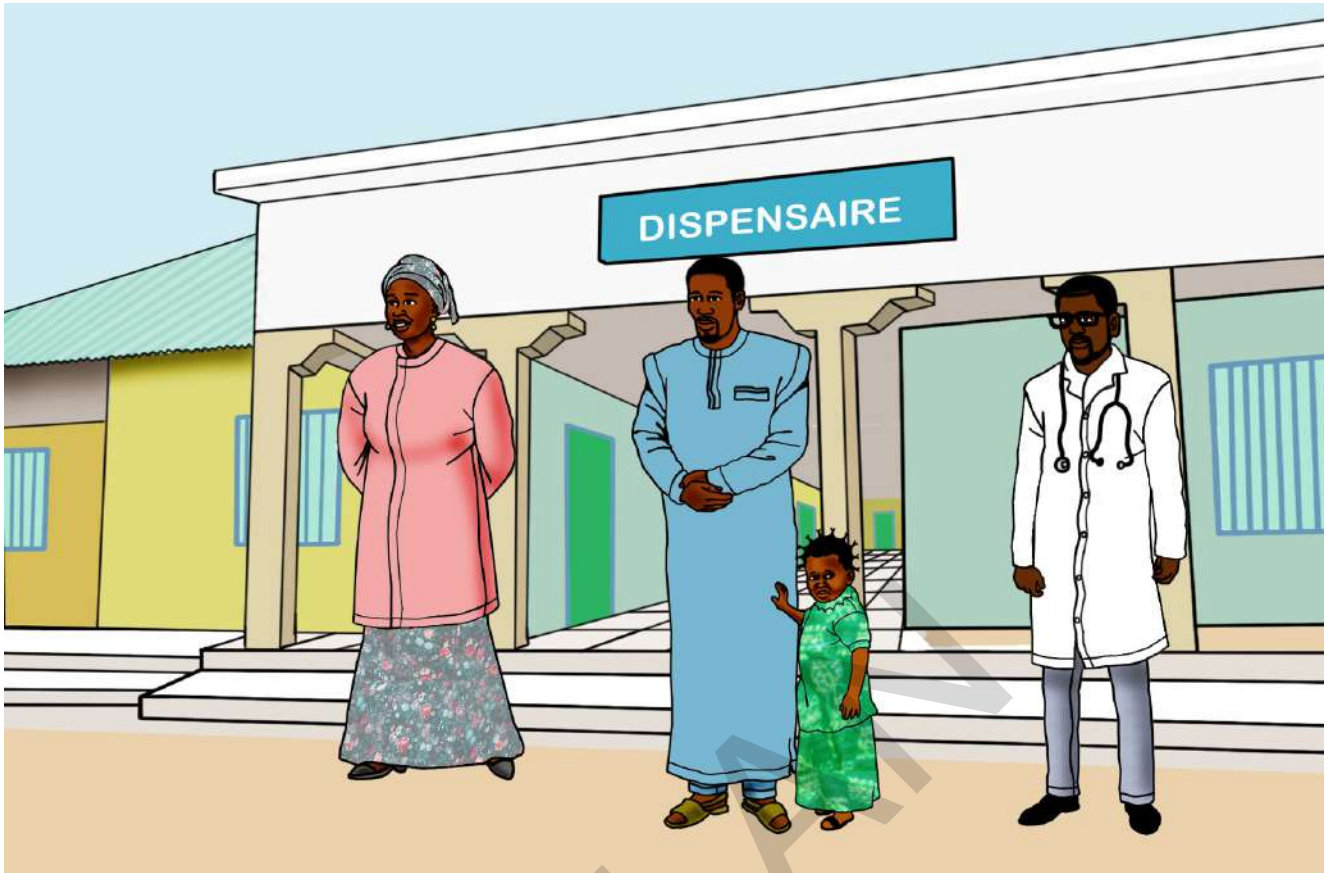
n-an = nan ; n-in = nin ; n-en = nen ; n-on = non ; n-un = nun ;

Nuxudunwuren ma ña. A na leminen leefene ya buru.

Yigandiburun do jiburun yigayen do i minnen ya na a kiñana

lemine. O na bure i ya. Na jiigabe minindi lemine

Jaareka : t

Demba : Tooren da jaareka taga o deben da.

Tijaani: Xa xa na a topite moxosiri.

Demba: Ken ke, tiigande nta o daga.

Tijaani : Sahan kiteratinte ya ni

Denba :O na a sorogo ti yontande.

Tijaani: A wuyun wa laatono ti ken moxo.

Sahan kiteraxetinte ya ni.

Kiteraxetinte

Ki te-ra-xe tin-te

t t t

T-a= ta, t-i= ti, t-e=te, t-o=to, t-u=tu,

t -aa =taa, t-ii= tii, t-ee= t-oo= too, t-uu= tuu,

t-an= tan, t-in= tin, t-en= ten, t-on = ton, t-un= tun

Toore

Tiigande

Taga

Topite

Kiteraxe

Tinte

Ti

Yonta

Jaareka munnafan gaben ni. O na jaare tintoye maxa, a na a ñi, o ma daga noqulaate. O na sahan kita non ña. Ken kuna, o na a topite moxosiri. Tooren ga da jaareka taga o da, o xa na a topite ma a wuyun na laato, o na waase tanpini telle noqulaate.

Booxonde : -tt-

Demba: O na meesenen kaane xatana mendu?

Tijaani: Kittibooxonden ni kille yogo ya

Denba: Ken ya ni jaarandaanon ga yittu ku wure.

Tijaani: Soron su n xawa i batta ke golle.

Denba: Ken nda ña, watte ke nta sere kitta.

Tijaani: Ken kuna, o n sigi do i batte.

Watte ke nta sere kitta.

Watte kitta

Wat-te kit-ta

tt

tt

A-tt-a= atta; i-tt-i= itti; e-tt-e= ette;

U-tt-u= uttu; o-tt-o= otto; an-tt-an= anttan;

In-tt-in= inttin; en-tt-en= entten;

K i t t i -
booxonde

Yittu

Batte

Kitta

Kitta

Yittu

K i t t i -
booxonde

Batte

Kittibooxonden na wattigabe kaane xatana ya.

A da i yogonu buruxa na i fitta bakka tattun su yi.

A wa kisindini, watte ga nta soron kitta, i ga birene me tatte.

Ken kuna, o n sigi do i batte.

Saagande : o- oo – on – n - t - tt-

Muusa : Saasa ; sahan kitanden xoten ni.

Haaruuna : Soobe; jaarekaanun gabun ni.

Muusa: Tuwaanon kugu, tuwaaxun jiidi.

Haaruuna: Wattu ku xa ni xabilagabu.

Muusa : Koota, su fookurunba wa bangene.

Haaruuna: Alla ga na o tanga, na o kisi.

Xotte

Soobe

Wattu

Tuwaanon

Soobe

Tuwaaxun

Wattu

Xotte

Xote soobe tuwaano wattu tonte.

Do koota xote no tatte soron

o oo t n tt on

Jamanlagare wattun gabun ni, jaarekaanun xa wa a du.

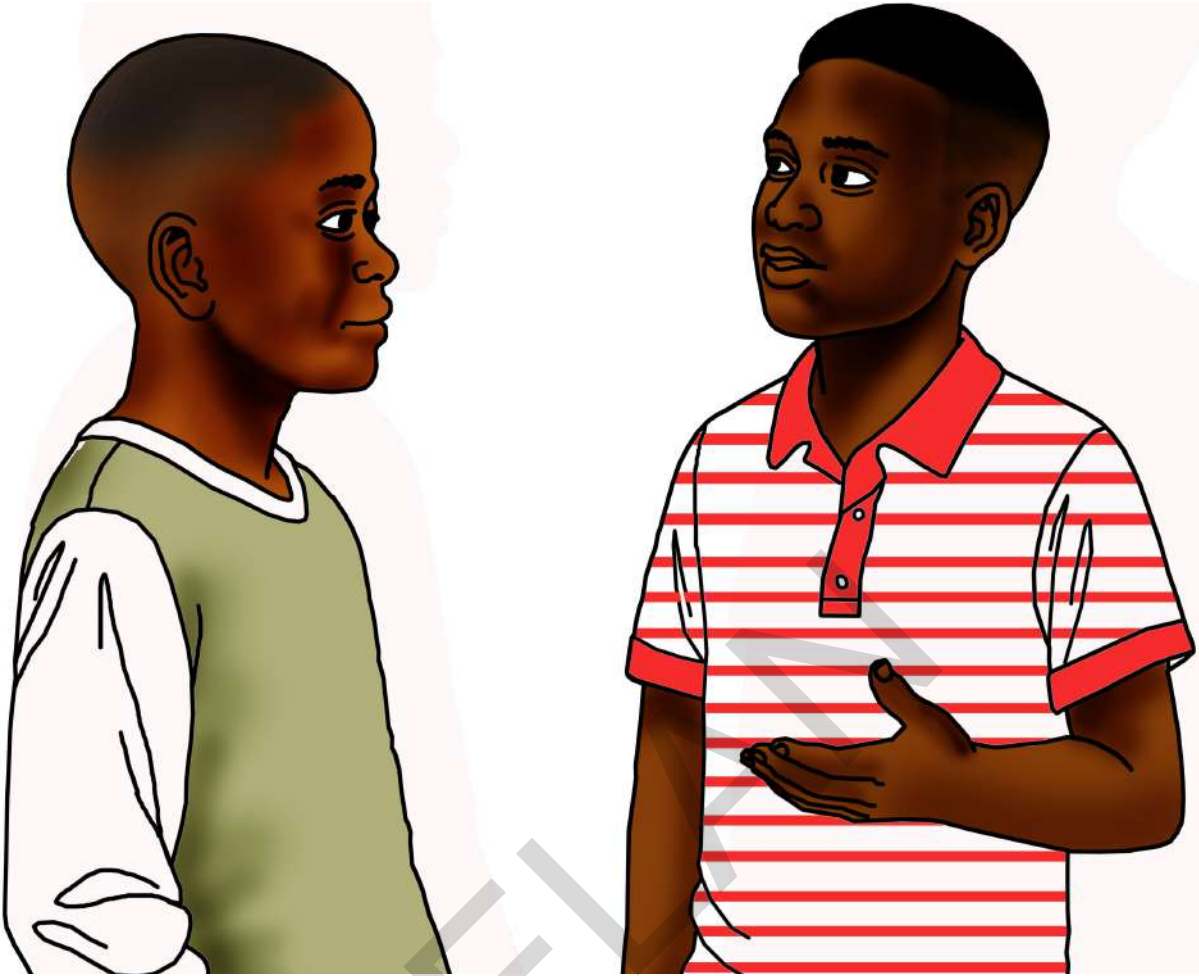
Ganta, sahan kitanden xoten ni.

Feero ku su dabari, o ga kisini i ya.

Ken ma sigi, soron ga ma toore.

Tooren ga da jaarekan taga o da, o xa na a topite, ma a wuyun wa giilono. O na waase tanpini telle noqulaate, jaaraye saabu da.

Wuruwuraanen Sange: r

Siidi : xa ri o na wuruwuraanen sangen dabari.

Muusa : Manne ni wuruwuraane ?

Siidi : Sange ya ni, o ga kunlenmun soxono.

Muusa: Yobo, o na a jopa.

Siidi: Nke wa jopene.

Muusa : Ayi, n fina ya ni.

Xa ri o na wuruwuraanen sangen dabari.

Wuruwuraanen	dabari
Wu-ru-wu-raa-nen	da-ba-ri
r r	r

r-a= ra; r-i= ri; r-e= re; r-u= ru; r-o= ro;

r-aa= raa; r-ii= rii r-ee= ree; r-uu= ruu, r-oo= roo;

r-an= ran; r-in= rin; r-en= ren; r-un= run; r-on= ron;

Xotte

Soobe

Wattu

Tuwaanon

Soobe

Tuwaaxun

Wattu

Xotte

Siidi: Xa ri o na wuruwuraanen dabari.

Muusa: Manne ni wuruwuraane?

Siidi : Sange ya ni, o na kunlenmun ya soxono.

Muusa: Yobo o na a jopa.

Siidi: Nke fina wa jopene.

Muusa : Ayi, n ya ni.

Waƙe : k

Muusa : Lenki, o na waƙen dabari.

Siidi : Nke ma demu waƙen mukku.

Muusa : Leminanbaane na jimi kaara.

Siidi : Kuttun na manne dabarini ?

Muusa : Kuttun na baananbaananbonte jinmaan kanma.

Siidi: I be nda konto, an moti.

Kuttun na baanabaananbonte jinmaan kanma.

Kuttu

kanma

Kut- tu

kan-ma

K

k

k-a= ka; k-i= k i; k-e= ke; k-u= ku; k-o= ko;

K-aa= kaa; k-ii= kii; k-ee= kee; k-uu= kuu; k-oo= koo;

k-an= kan; k-in= kin; k-en= ken; k-un= kun; k-on= kon;

Lenki

Nke

Kuttu

Kanma

Kaara

Kutte

Lenki

Nke

Muusa : lenki, o na waƙen dabari.

Siidi : Nke ma demu waƙen mukku.

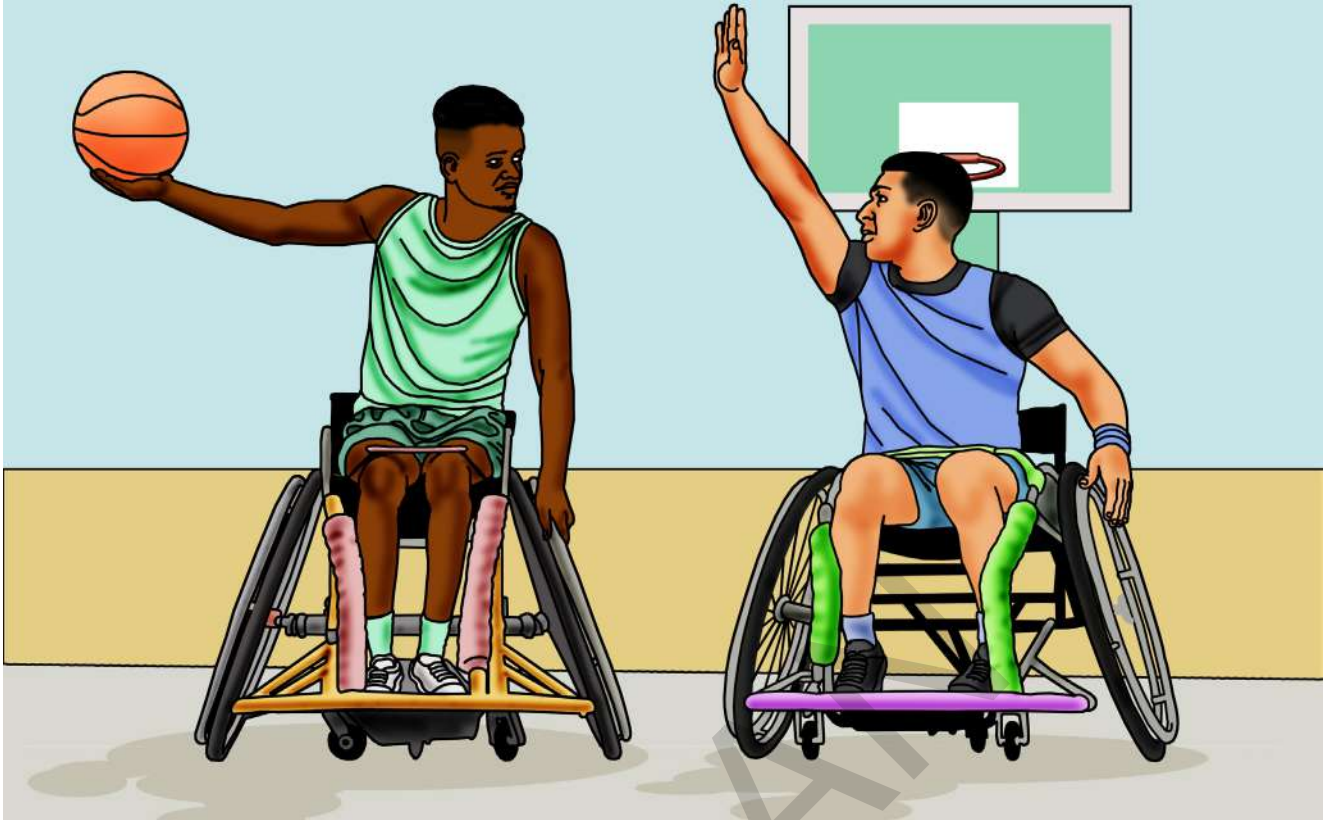
Muusa : leminanbaane na jimi kaara.

Siidi : kuttun na manne dabarini ?

Muusa : kun na baananbaananbonte jinmaan kanma.

Siidi: I be nda konto, an moti.

Sangun do Fatanbakku: **kk**

Tokka : Bakka, o n daga sangabera.

Bakka: O na kan sange dabarini?

Tokka: Kittinxoodan sange: Basketi.

Bakka : Yinmu tanmi ya na a dabarini.

Tokka: I sukkene do me xo makkafunsu.

Bakka : Na xoodan farti bakka me naxa.

I sukkene do me xo makkafunsu.

Sukkene makkafunsu

Suk-ke-ne mak-ka-fun-su

- Kk - -kk-

A-kk-a= akka ; i-kk-i= ikki ;e-kk-e= ekke ;u-kk-u= ukku ;

o-kk-o= okko;aa-kk-aa= aakkaa;ii-kk-ii= ikkii;ee-kk-ee= eekkee

Bakka

Tokka

Makkafunsu

Sukkene

Bakka

Sukkene

Tokka

Makka

Tokka : O n daga sangabera.

Bakka: O na kan sange dabarini?

Tokka: Kittinxoodan sange: basket.

Bakka: Yinmu tanmi ya na a dabarini.

Tokka: I sukkene do me batte xo makkafunsu.

Bakka: Na xoodan farti bakka me naxa.

Kan (Can) 2023 Xoodakatte: X

Kan (Can) 2023 Xoodakatte : X

Muusa : Siidi, an da yirigi Kan (Can) 2023 faayi ?

Siidi : Yo, a su da a toxo Moritani do Algeri naxa.

Mususa: ken xa, n da a faayi telen ya.

Siidi: I yiraamun xawo a koota.

Muusa : Moritani bin garo, xaaruyen sigi.

Siidi : Algeri ken bogu xafun ya.

A su da a toxo Moritani do Algeri naxa

To-xo

na-xa

X

X

X-a= Xa; x-i= xi; x-e= xe; x-u= xu; x-o= xo;

X-aa= xaa; x-ii= xii; x-ee= xee; x-uu= xuu; x-oo= xoo;

X-an= xan ; x-in= xin ; x-en= xen; x-un= xun ; x-on= xon ;

Toxo

Naxa

Xa

Xawo

Xawo

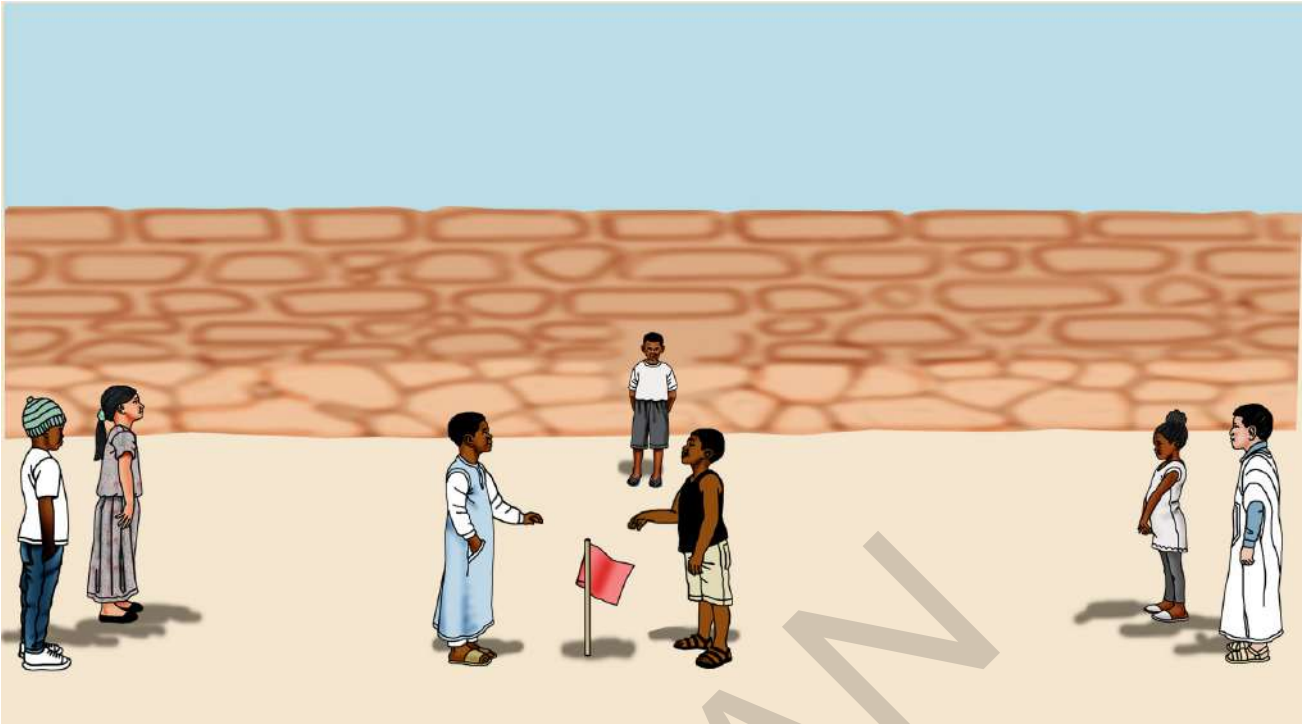
Naxa

Xa

Toxo

Yirigi, Moritani da Algeri xoso xoodakatte ti bi baane ti xafu. Algerinko, yaagun maxa, a toxo, i na du xiñi ya . I nexu Moritaninko maxa. I ga ñi i sinmana noqu be, i ntaxa no. Xoodakatten xabunten wa Moritaninko maxa siri. Xabilanun su xani do xoodakatte ke waxati, baawo a wa xiiman roono jamaanen ña.

Luuliyensange: q

Aali : Siidi, xa ri o n sanga.

Siidi : kan sange baane xa ?

Aali : xa wa luuliyen sangen tu ?

Siidi : yo ! fanqe fe, sangen ya ni.

Aali: N do janqe do Sinqe na ro kaara.

Siidi: N xa wa Suraqe wuttu.

N do Janqe do Sinqe na ro kaara.

Jan-qe Sin-qe

q q

a-q-a= aqa; i-q-i= iqj; e-q-= eqe ; u-q-u= uqu ; o-q-o= oqo;

aa-q-aa= aaqaa; ii-q-qii; ee-q-ee=eeqee; uu-q-uu=uuquu; oo-q-

oo= ooqoo; an-q-an=anqan; in-q-in=inqin; en-q-eenqen;

Fanqe
Janqe
Sinqe
Suraqe

Suraqe
Janqe
Sinqe
Fanqe

Aali : Siidi, xa ri o n sanga.

Siidi : kan sange baane xa ?

Aali : xa wa luuliyen sangen tu ?

Siidi : yo ! fanqe fe, sangen ya ni.

Aali: N do janqe do Sinqe na ro kaara.

Siidi: N xa wa Suraqe wuttu.

Saagande: r-k-kk-x-q

Illustration: Equipe de Mourabitoune

Haaruna : leminu, xa ri o n sanga.

Muusa : Haruna sangun gabun ni.

Haruuna: O n maxa fanqe ken ña.

Muusa : jikken ga ma bono, o na me mukku ya.

Haaruna: sange be kitte ga nta xosene.

Muusa : ken ni sangimullen ya.

Feere
Saxa
Kille
Feqe

Gafaqa
Dukku
Maxa
Haaruna

Ri	xa	fanqe	kitte	jikke
Haaruna	maxa	donqo	ken	mukke
r	x	q	k	kk

Leminansangu:

Xaranraxon texe, leminun nta telle xara.

Nellen dinma, I na me ñi dingira , i ga masalana.A gabe ,I na sangun xibaarun ya konno.Ken waxati, likKe su nta i kanma.

Masala ke ni sefen baane ya, donqo, fanqe do manqanqe nta do a yi. Muqumuqen do tankatten feti jikkunte sangu.

Jula : s

Muusa : Salaamaleykum Siidi.

Siidi : Aleykum salamu Muusa.

Muusa : Saabunen wa an maxa ?

Siidi : Yobo, fo wa yere.

Muusa : Sikko kini in ɲa.

Siidi : I sikki wa genme kamo sikki.

Salaamu Aleykumu Siidi.

Salaamu Siidi

Sa-laa-mu Sii-di

s

s

S -a= sa; s-i=si; s-e=se; s-u=su; s-o=so;

s-aa= saa; s-ii= sii; s- ee= see; s-uu= suu ; s-oo= soo ;

s- an= san; s-in= sin ; s-en= sen ; s -un= sun ; s-on= son ;

Salaamu

Siidi

Sikko

Saabune

Sikko

Saabune

Sikki

Muusa

Muusa: Salaam Aleykum Siidi.

Siidi: Waaleykum salaam Muusa.

Muusa: Saabune wa an maxa ba?

Siidi: Yobo, fo wa yere.

Muusa: Sikko kini in ɲa.

Siidi: I sikki wa genme kamo sikki.

Lekkolinxaranmoxe: y

Yubba: Yeli, ke yugo ga dooke, ko ni?

Yeli : Leminun xaranmoxe ya ni.

Yubbu: Ketu a ri yirigi ya yere?

Yeli: Ayi, gelli yeru. A riya da fo siro.

Yubba: A yan da leminu ku yiilayen naqasi.

Yeli: Yobo! xaranqunte nan ñi debe.

Ketu a ri yirigi ya yere?

Yi-ri-gi- ya ye re

Y y y

y-a= ya ; y-i= yi ; y-e= ye ; y-u= yu ; y-o=yo

y-aa=yaa ;y-ii=yii ;y-ee=yee ;y-uu=yuu :y-oo=yoo

y-an=yan ;y-in=yin ;y-en=yen ;y-un=yun ;y-on=yon.

Yelli
Yugo
Ya
Ayi

Yere
Yirgi
Yiilaye
Riye

Muusa: Salaam Aleykum Siidi.

Siidi: Waaleykum salaam Muusa.

Muusa: Saabune wa an maxa ba?

Siidi: Yobo, fo wa yere.

Muusa: Sikko kini in ña.

Siidi: I sikki wa genme kamo sikki.

Masilifindan : m

Mussa : Ke masilifinda nan ri debe ke, o saage o yiraamun lipi.

Siidi : A yan da Ramata doroken do misooron lifi.

Muusa : A ra wa lifindini !

Siidi : Nke yinme menjanɓen bagi, a da a lifi.

Mussa : Sallen tinko, daga fane, sallen nan maxa xuru an ɓa.

Siidi : Tonɓu, xunbane, n na daga fane.

Masilifinda

Yiraamu

Yinme

Menjanɓen

Ramata

Yinme

Misooro

Yiraamu

Ke masilifinda nan ri debe ke o saage o yiraamun lipi.

ma-si-li-fin-da

m

yi-raa-mu

m

Mussa : Ke masilifinda nan ri debe ke, o saage o yiraamun lipi.

Siidi : A yan da Ramata doroken do misooron lifi.

Muusa : A ra wa lifindini !

Siidi : Nke yinme menjanɓen bagi, a da a lifi.

Mussa : Sallen tinko, daga fane, sallen nan maxa xuru an ɓa.

Siidi : Tonɓu, xunbane, n na daga fane.

Buurukataana : g

Budra : Denba, Gaayi gida Gileenu ya feti ke ?

Denba : Gelli fana ke, n ga a faayini.

Budra : A gollen ni buurukatiyen ya ?

Denba : Ganni, a gollen ni ken ya.

Budra : Gaton gundon wa a maxa.

Denba : Buurun xa kafi o yigandu.

Gaayi

Gida

Gileenu

Gelli

Golle

Ganni

Gato

Gundo

Gaayi gida Gileenu ya feti ke.

Gaayi gida Gileenu

Gaa-yi gi-da gi-lee-nu

G g g

g-a = ga ; g-i = gi ; g-e = ge ; g-u = gu ; g-o = go ;

g-oo=goo-g-aa = gaa-g-ii = gii ; g-ee = gee ; g-uu = guu ;

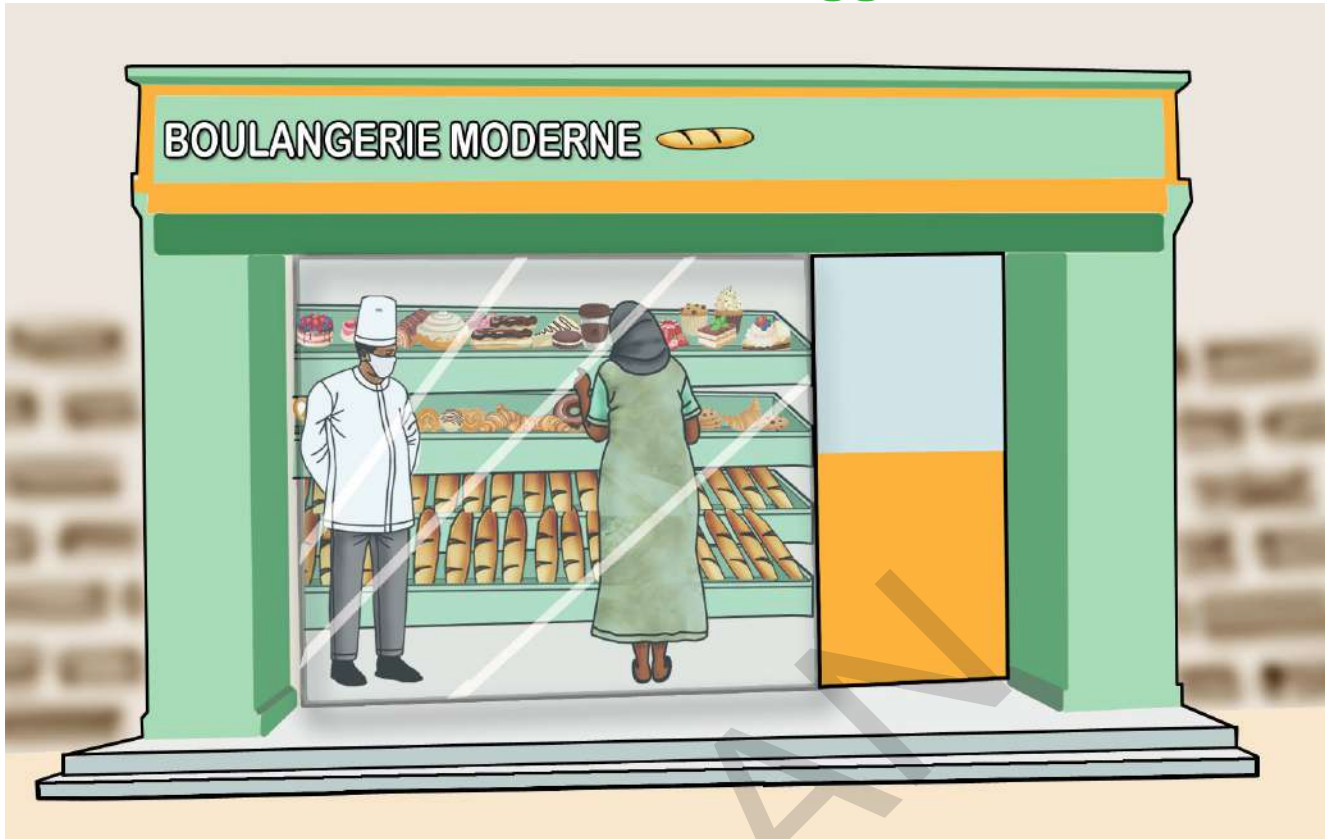
Gileenu ni o deben buurukataana.

A gilli gelli fajirin ŋa, na farin xooti, na a buyi.

Non do kiyen ga bakka, buurun na moyi ; A golle ke wa siiki
gollinŋaananon ga nta leelene katta i gollidingira.

Buurun xa kafi o yigandu lenki koota ke.

Buurukatte : -gg-

Gundo : Gileenu, n toŋo buurukatte.

Gileenu : An jali do gatonu beenu ga loggene.

Gundo : Ayi, golle ke nan liŋo in da ta !

Gileenu : An na mogge do o kaaro.

Gundo : Kuudo n na golle ke tu ?

Gileenu : An na logge do o yi xo cakka.

An na mogge do o kaaro.

mog-ge

gg

a-gg-a= agga ; i-gg-i= iggi ; e-gg-e= egge ;

o-gg-o= oggo ; u-gg-u= uggu ;

Logge
Mogge
Sigga
Tugga

Tugge
Logge
Sigga
Mogge

Gundo : Gileenu, n toŋo buurukatte.

Gileenu : An jali do gatonu beenu ga loggene.

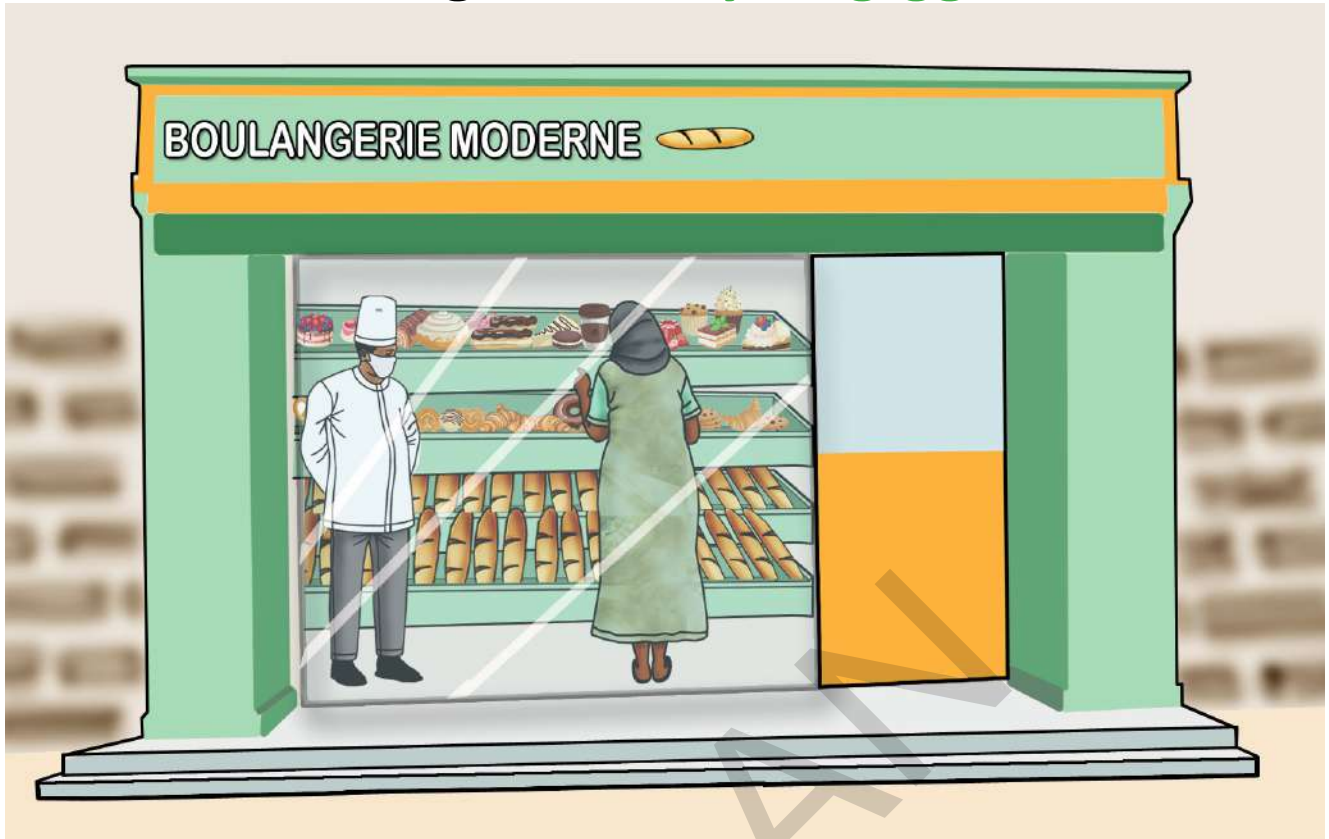
Gundo : Ayi, golle ke nan liŋo in da ta !

Gileenu : An na mogge do o kaaro.

Gundo : Kuudo n na golle ke tu ?

Gileenu : An na logge do o yi xo cakka.

Saagande : s-y-m-g-gg-

Haademu : Gannin mecun do saasa xallun bogu me.

Jaaje : Julaaxun xaranqunden wa a du ?

Haademu : Kanna tananun nan dabarini.

Jaaje : Masilifinden do buurukatte.

Haademu : Ku gollu su na do ma ?

Jaaje : Sere su n maxa jongi xo yiranloggante.

Saasa

Masilifinda

Jongi

Yiranloggante

Masilifinda

Yiranloggante

Saasa

Jongi

Sere maxa jongi yiranloggante

Sere maxa jongi yiraloggante

s m g y gg

Mece foobure nta a du. Sere yinme ya na i du tu.

An ga da golle su sugandi du da, a wa an tanpiyen yogo naqasi-
ni. O n maxa toxo fallafaayini, xoton ga saqa o kanma, o na ña
jonginto xo yiranlogganto ga moggene tagaye.

Jamaanen duukitayen ñaxa : d

Siidi : Xunbane ni Alahadi, Nowanbura 28.

Muusa : Moritani duukiteyen ñaxa.

Siidi : An demu telle giden kanma ?

Muusa : Ayi.

Siidi : Dinmu, xoodakatte, meefirinde, taanun caakunun noxo.

Muusa : I be nda waalen wutu, i na musundon kini an ña.

An demu telle giden kanma

de-mu gi-de

d

d

d-a= da ; d-i= di ; d-e= di ; d-u= de ; d-o= do ; d-aa= daa ; d-ii= dii
;d-uu= duu ;d-oo= doo ; d-an=dan ; d-in= din ; den= den ; d-un=
dun ; d-on= don ;

Alahadi

Demu

Dinme

X o o d a k a t -
teeette

Gide

Musundo

Dinme

Mefirinde

Siidi : Xunbane ni Alahadi, Nowanbura 28.

Muusa : Moritani duukiteyen ñaxa.

Siidi : An demu telle giden kanma ?

Muusa : Ayi.

Siidi : Dinmu, xoodakatte, meefirinde, taanun caakunun noxo.

Muusa : I be nda waalen wutu, i na musundon kini an ña.

Jamaanen duukitayen ñaxa : dd

Siidi : O fedden daga xoodakatte Moritani duukitayen ñaxa.

Muusa : O da beddaxoore ke ya batu.

Siidi : Saado o ga jopene, o wa xoodan sedde katte me.

Muusa : Ken falle o ro beran noxo, o jope.

Siidi : Wucen ga dalla, n da bi baane rondi.

Muusa : Gelli ke, footana ma ro, o da waalen wutu.

O fedden daga xoodakatte.

fedde

dd

a-dd-a= adda ; i-ddi= iddi ; e-dd-e= edde ; u-ddu= uddu ; o-ddo= oddo ; dd-aa= ddaa ; dd-ii= ddii ; d-ee= dee ;

Fedde

Sedde

Bedda

Sedda

Bedda

Sedde

Fedde

Sedda

Siidi : O fedden daga xoodakatte Moritani duukitayen ñaxa.

Muusa : O da beddaxoore ke ya batu.

Siidi : Saado o ga jopene, o wa xoodan sedde katte me.

Muusa : Ken falle o ro beran noxo, o jope.

Siidi : Wucen ga dalla, n da bi baane rondi.

Muusa : Gelli ke, footana ma ro, o da waalen wutu.

Jamaanen duukitayen ñaxa : dd

Siidi : O fedden daga xoodakatte Moritani duukitayen ñaxa.

Muusa : O da beddaxoore ke ya batu.

Siidi : Saado o ga jopene, o wa xoodan sedde katte me.

Muusa : Ken falle o ro beran noxo, o jope.

Siidi : Wucen ga dalla, n da bi baane rondi.

Muusa : Gelli ke, footana ma ro, o da waalen wutu.

O fedden daga xoodakatte.

fedde

dd

a-dd-a= adda ; i-ddi= iddi ; e-dd-e= edde ; u-ddu= uddu ; o-ddo=

oddo ; dd-aa= ddaa ; dd-ii= ddii ; d-ee= dee ;

Fedde

Sedde

Bedda

Sedda

Bedda

Sedde

Fedde

Sedda

Siidi : O fedden daga xoodakatte Moritani duukitayen ñaxa.

Muusa : O da beddaxoore ke ya batu.

Siidi : Saado o ga jopene, o wa xoodan sedde katte me.

Muusa : Ken falle o ro beran noxo, o jope.

Siidi : Wucen ga dalla, n da bi baane rondi.

Muusa : Gelli ke, footana ma ro, o da waalen wutu.

Jamaanen duukitayen ñaxa : b

Siidi : Bakkari, yirigi Moritani duukitayen ñaxa gemu sibiti.

Muusa : Siidi, a koota, an bante, an daga Bogge.

Siidi : Kun bito o daga terende.

Muusa : O ga daga debun naxa, o bonte kace.

Siidi : Buna ga xenu, a kitten xose.

Muusa : Be su da i yiransirun boora, na turikinlenme rondi.

Bakkari	Bito
Sibiti	Bonte
Buna	Boora
Bante	Bogge

Bakkari yirigi Moritani duukiteyen gemu sibiti.

Bak-ka-ri

b

si-bi-ti

b

b-a=ba ; b-i=bi ; b-e=be, b-u=bu ; b-o=bo, b-aa= baa ; b-ii= bii ;

b-ee= bee ; b-uu= buu ; b-oo= boo ; b-an= ban ; b-in= bin ; b-en=

ben ; b-un = bun ; b-on= bon ;

Siidi : Bakkari, yirigi Moritani duukitayen ñaxa gemu sibiti.

Muusa : Siidi, a koota, an bante, an daga Bogge.

Siidi : Kun bito o daga terende.

Muusa : O ga daga debun naxa, o bonte kace.

Siidi : Buna ga xenu, a kitten xose.

Muusa : Be su da i yiransirun boora, na turikinlenme rondi.

Jamaanen duukitayen ñaxa : b

Siidi : Moritani duukitayen ñaxa, n daga fubbe fanje.

Muusa : Nke ma fubbe, o do fanñen nan laato.

Siidi : N gidanyaxare Faatu da i dobbinun tonto.

Muusa : O n daga ñaxa !

Siidi : Muusa o n daga ñaxa !

Muusa : Ayi, nke telle jabbe ya !

Moritani duukitayen ñaxa, n fubbe.

Fu-bbe

bb

a-bb-a-e-bb-ebbe-i-bb-ibbi ; u-bbe = ubbe ; o-bb= obb

aa-bb-aa= aabbaa, ii-bb-ii=iibbii, uu-bb-uu=uubbuu

fubbe

dobbi

jabbe

dobbinu

dobbi

fubbe

jabbe

dobbinu

Siidi : Moritani duukitayen ñaxa, n daga fubbe fanje.

Muusa : Nke ma fubbe, o do fanñen nan laato.

Siidi : N gidanyaxare Faatu da i dobbinun tonto.

Muusa : O n daga ñaxa !

Siidi : Muusa o n daga ñaxa !

Muusa : Ayi, nke telle jabbe ya !

Sunxason salle : I

Siidi : Aali, sooninkon na kan salla ñaxana ?

Aali : I na sunxason fana ya ñaxana.

Siidi : yeru, i da a ñaxa kan moxo ?

Aali : Leminun do i yiranlaabanton rondi.

Siidi : Almaanin ga ri bera, sallen jope ?

Aali : Kootaliqe, leminun ma daga xara.

Aali

Leminu

Yiranlaaban-

to

Kootaliqe

Leminu

Kootaliqe

Yiranlaabanto

Aali

Kootaliqe, leminun ma daga xara.

Kootaliqe leminun

Koo ta-li qe le mi nu

L L

I-a= la ; I-i= li, I-e=le ; I-o= lo ; I-u= lu ; I-aa= laa ; I-ii= lii,
I-ee=lee ; I-oo= loo ; I-uu= luu, I-an=lan I-in=lin, I-un=lun

Sunxason sallen koota, kootaliqe. leminun nta telle xara.

Almaamin na xutuba xara soron na a terinka.

Yigandu na sore, yigandiliqu, i yigayen do yiilayen nta doome.

Nelle, leminun daga sangun faayi deben falle.

Sunxason salle : I

Siidi : Aali, sunxason sallen riini kan bire ?

Aali : Silaaminun nda xaso suumu.

Siidi : Sallen sallini sallixeron ya.

Aali : Yobo ! sallaanon na tenbe tenbe me.

Siidi : I na sikku manime sallini ?

Aali : I na sikku filli ya sallini.

Salle

Salli

Sallaano

Sallixero

Sallxero

Salli

Salle

Sallaano

Sallen sallini sallixaro ya.

salle sallini salli

sal-le sal-lini sal-li

|| || ||

a-ll-a= alla ; i-ll-i= illi ; e-ll-e= elle

o-ll-o= ollo ; u-ll-u= ullu, i-ll-illi,

Sunxason sallen ñaxene dinma be, silaaminun ga da tanjikke bito suumu. Ken xason noxo ya ni, Alxuraana dare ke ga yanqa. Sallen koota, soron na me keebirewaaga.

Saagande : d ; -dd- ; b ; -bb- ; l ; -ll-

Siinen noxo, ñaxagabu wa ñaxene : Ku beenu ga xo :
Jamaanen duukitaye, Sunxason salle, baanan salle do Mawulud.
Ku ñaxanu su na sewoyen do ñaxaliyen ya koyini.
Yigandiliḡun na sore, i na yige.
Soron nan gaba yirankurunbon ya rondini.

Debe
Dobbu
Fedde
Nellu

Nellu
Leminu
Fedde
Dobbu

Siinen noxo, ñaxagabu wa ñaxene : Ku beenu ga xo :
Jamaanen duukitaye, Sunxason salle, baanan salle do Mawu-
lud. Ku ñaxanu su na sewoyen do ñaxaliyen ya koyini.
Yigandiliḡun na sore, i na yige.
Soron nan gaba yirankurunbon ya rondini.

Baanan salle ñaxa : W

Muusa : Waali, an telle fanɗen ya ?

Waali : Yo ! n telle lahiyan ya wanqi.

Muusa : Keti Salliwxatin ma kiñe ?

Waali : A kiñe, a jewondi o n daga.

Muusa : Kiyen tewo lenki !

Waali : Kaawu do i parsewalin ri.

Kaawu do i parsewalin ri.

kaawu parsewali

kaa-wu parse-wa-li

w

w

w-a= wa ; w-i= wi ; w-e= we ; w-o= wo ;

w-u= wu ; w-aa= waa ; w-ii=wii ; w-ee= wee ;

w-oo= woo ; w-uu= wuu ;

Wanqi
Salliwxati
Jowondi
Kaawu

Parsewali
Kaawu
Wanqi
Jowondi

Baanan sallen koota, gelli soxubafana, leminun do lahiyanun daga fanɗe kuudo i ga i wanqini.

Kaawu renme waali kori i jaxen da. Jaxe ke wuru bakka a maxa, leminu tananu da a deema. Kiyen tewo ken koota

Baanan salle : η

Xumba : Nke de, sallen xuru in ηa Asa !

Asa : An kanηun ma mini ya fina ?

Xunba : I dalla tagen tunqanηe.

Asa : Tonηu, seren gaben ri i kanηun minindi.

Xunba : Ke tage da fi kiηe in ηa.

Asa : Kanηu tananu nta an maxa ?

ηa

Kanηu

Tunqanηu

Tonηu

Tonηu

Kanηu

Tunqanηe

ηa

Tonηu, seren gaben ri i kanηun minindi

Tonηu, kanηun

Ton-ηu, kan-ηun

η,

η

η-a= ηa ; η-i= ηi ; η-e= ηe ; η-o= ηo ; η-u= ηu ; η-aa= ηaa ;

η-ii= ηii ; η-ee= ηee ; η-oo= ηoo ; η-uu= ηuu,

Sallen ga tejana, xunba da i kanηu deηe tagen noqu, ti a n i minindi i da. Kanηu ku dalla no. Yaxaringabe xa da i xallun riti. Tagen tunqanηe na xo saxa Xunbunte. Baane su wa doxono ti i kaara, baawo a kanηun ma mini.

Baana salle : f

Jaaje : Foodiye, sallen faayi riini !

Foodiye : Feddanlenmon kafu me, ken saabu da.

Jaaje : Yirigi, o na a ñaxana kan moxo ?

Foodiye : Sere su na i berten bagandi fina.

Jaaje : Ken falle, mani footana nan ñaana ?

Foodiye : Fookugunte nda kite, o na fo ña.

Feddanlenmon kafu me, ken saabu da

Feddanlenmon kafu

Fed-dan-len-mon ka-fu

F

f

f-a= fa ; f-i= fi ; f-ee= fee ; f-o= fo, f-u= fu ; f-aa= faa ;

f-ii= fii ; f-ee= fee ; f-oo= foo ; f-uu= fuu ;

Foodiye

Faayi

Feddanlenmo

kafu

Falle

Footana

Fookugunte

fo

Jaaje : Foodiye, sallen faayi riini !

Foodiye : Feddanlenmon kafu me, ken saabu da.

Jaaje : Yirigi, o na a ñaxana kan moxo ?

Foodiye : Sere su na i berten bagandi fina.

Jaaje : Ken falle, mani footanan ñaana?

Foodiye : Fookugunte nda kite, o na fo ña.

Baanan salle : J

Jaaje : N kaawu lahiyan ni jaxandigen ya.

Muusa : Keti, deben ma gunbo xobo yirigi ?

Jaaje : Jaxe jonko ga i be maxa, a wajabi.

Muusa : Jaxamaranten tiyen wa jangiron janbana.

Jaaje : I be ma sabari salle, an na du joogi.

Muusa : Ken xa, ken jangiro jaaranden xoten ni.

Jaxe jonko

Ja-xe jon-ko

J J

wajabi.

wa-ja-bi.

J

j-a = ja ; j-i= ji ; j-e=je, j-o = jo ; j-u= ju ;

j-aa= jaa ; j-ii=jii ; j-ee = jee ; j-oo= joo ; j-uu= juu ;

Jaxandige

Jaxe

Jonko

Wajabi

Jangiro

Janbana

Joogi

Jaarande

Jaaje : N kaawu lahiyan ni jaxandigen ya.

Muusa : Keti, deben ma gunbo xobo yirigi ?

Jaaje : Jaxe jonko ga i be maxa, a wajabi.

Muusa : Jaxamaranten tiyen wa jangiron janbana.

Jaaje : I be ma sabari sille an na du joogi.

Muusa : Ken xa, ken jangiro jaaranden xoten ni.

Baanan salle : -jj-

Xajja : Asa, an kanɗun ma mini fina ?

Asa : Xajja, tagen da in toxo bajjo.

Xajja : Tagen da Majjo xallun xaja

Asa : Nke ke, sallen xura in ɗa.

Xajja : An yiransennun rondi.

Asa : Ken ken, feere nta in da.

Xajja, tagen da in toxo bajjo

Xajja bajjo

Xaj-ja baj-jo

-jj- -jj-

a-j-aj= ajja ; i-jj-i= ijji ; e-jj-e= ejje ;

o-jj-o= ojjo ; u-jj-u= ujju ;

Xajja

Bajjo

Xujja

Kujja

Kujja

Xajja

Bajjo

Mojjo

Xajja : Asa, an kanɗun ma mini fina ?

Asa : Xajja, tagen da in toxo bajjo.

Xajja : Tagen da Mojjo xallun xaja

Asa : Nke ke, sallen xura in ɗa.

Xajja : An yiransennun rondi.

Asa : Ken ken feere nta in da.

Saagande : ñaxanu : w, ŋ, f, j, -jj-

Haaruna : Siidi, an na kan ñaxanu tu sii nen noxo ?

Siidi : Jamaanen duukitayen ñaxa, sunxason salle.

Haaruna : Kanna tananun ñaxene ?

Siidi : Baanan salle, Faaren bagaye

Haaruna : I su ñaxene waxati baanen ya ?

Siidi : Ñaxa su do i waxatin ya ni.

Janmu	Xajja
Waxati	Fañje
Fate	Jura
Fañje	Watte

Jamaane	waxatinu	fanje	bajjo	kanje
Janmu	watte	fane	MOjjo	xonje
j	w	f	jj	ŋ

Siinen ñaxaxooron ni : jamaanen duukitayen ñaxa, baanan salle, sunxason salle, Faaren bangaye. Sooninkara, ñaxanu tananu wa ñaxene xo yinmansiyinden do kutuntaaxu.

Mawlud ñaxa : ñ

Siidi : Ke ñogome xa na mani ñaana yere ?

Ahmed : O na a xurusini ñaxan kootan ya.

Siidi : Mani ñaxa xa ni ken ña ?

Ahmed : Faare Mahanmadu bangekootan ñaxa.

Siidi : An da tepunu xobo in da ?

Ahmed : O nda daga saxa.

Ke ñogome xa na mani ñaana yere ?

ñogome

ñaana

ño-go-me

ña-na

ñ

ñ

ñ-a= ña ; ñ-i= ñi ; ñ-e= ñe ; ñ-o= ño ; ñ-u= ñu ; ñ-aa= ñaa ; ñ-ii= ñii
; ñ-ee= ñee ; ñ-oo= ñoo ; ñ-uu= ñuu ;

Ñogome

Ñaxa

Ñexe

Ñagame

Ñexe

Ñaxa

Ñagame

Ñogome

Siidi : Ke ñogome xa na mani ñaana yere ?

Ahmed : O na a xurusini ñaxan kootan ya.

Siidi : Mani ñaxa xa ni ken ña ?

Ahmed : Faare Mahanmadu bangekootan ñaxa.

Siidi : An da tepunu xobo in da ?

Ahmed : O nda daga saxa.

Mawlud ñaxa : C

Siidi : Ku kacu do caakunun xa ga loggene yere ?

Ahmed : YO ! i loggene ya, xobaanon na i wari.

Siidi : Kacu ku do caakunu ku nafan ni manne ?

Ahmed : Na ñogomen siiti, na a tiyen ro caakunu

Siidi : Condi faaba ken da jaxen ya xobo.

Ahmed : Sere su do i baawudo.

Ku kacu do caakunu xa ga loggene yere

Kacu caakunu

Ka-cu caa-kun u

C c

c-a= ca ; c-i= ci ; c-e= ce ; c-o= co ; c-u= cu ; c-aa= caa ; c-ii= cii ;

c-ee= cee ; c-oo= coo ; c-uu= cuu ;

Kacu

Caakunu

Condi

Cillo

Cillo

Caakunu

Kacu

Condi

Siidi : Ku kacu do caakunun xa ga loggene yere ?

Ahmed : YO ! i loggene ya, xobaanon na i wari.

Siidi : Kacu ku do caakunu ku nafan ni manne ?

Ahmed : Na ñogomen siiti, na a tiyen ro caakunu

Siidi : Condi faaba ken da jaxen ya xobo.

Ahmed : Sere su do i baawudo.

Mawlud ñaxa : h

Siidi : Haruna, o haajun ni mani saasa ?

Haruna : O n daga yahayanu ka.

Siidi : Ñagome ke xurusinden hinnanten ni !

Haruna : Ken nan maxa ña an hanmi.

Siidi : O ga na me ñi, o na daga sange.

Haruna : N hanmin ni, na sange ke ya wari.

Haruna

Haaju

Hinnate

Hanmi

Hanmi

Hinnante

Husein

Haaju

Haruna, o haajun ni mani saasa ?

Haruna haaju

H h

h-a= ha ; h-i= hi ; h-e= he ; h-o= ho ; h-u= hu ; h-aa= haa ; h-ii= hii ;

h-ee= hee ; h-oo= hoo ; h-uu= huu ;

Siidi : Haruna, o haajun ni mani saasa ?

Haruna : O n daga yahayanu ka.

Siidi : Ñagome ke xurusinden hinnanten ni !

Haruna : Ken nan maxa ña an hanmi.

Siidi : O ga na me ñi, o na daga sange.

Haruna : N hanmin ni, na sange ke ya wari.

Mawlud ñaxa : p

Siidi : Yahya, an tepunu ku, poole fe, faten ya ni.

Yahya : Poole ke xote fe, a nan jowo bonno.

Siidi : Fate ke ya xoten ni, a wa dallana.

Yahya : An ga na danpu a yi, a nta an watta.

Siidi : Ñaxa ke koota, potinun do tepunun xobe.

Yahy : N ma da potinu xa xobo ken koota.

Yahya, an tepunu ku, poole fe, faten ya ni.

Tepunu poole

Te-pu-nu poo-le

P p

p-a= pa ; p-i= pi ; p-e= pe ; p-u= pu ; p-o=po p-aa= paa ; p-ii= pii ; p-ee= pee ; p-oo= poo ; p-uu= puu ;

Tepunu

Poole

Danpu

Potinu

Danpu

Potinu

Poole

Tepunu

Siidi : Yahya, an tepunu ku, poole fe, faten ya ni.

Yahya : Poole ke xote fe, a nan jowo bonno.

Siidi : Fate ke ya xoten ni, a wa dallana.

Yahya : An ga na danpu a yi, a nta an watta.

Siidi : Ñaxa ke koota, potinun do tepunun xobe.

Yahy : N ma da potinu xa xobo ken koota.

Saagande : ñ, c, h, p :

Siidi : Haruna, Yahya, xa ri, o n daga sallinñaage.

Haruna : N da Condi hace, o na a dugu.

Siidi : Condi, an xa ga leele riini !

Haruna : N tepunun da in tanpindi.

Siidi : Hanqu, n xallu ku, n na an xallun wutu.

Haruna : Keti, i bittene an ña ya ?

ñaxa Haruna Condi tepunu

ñaxa Yahya hace poole

ñ h c p

Ñaxa

Haruna

Condi

Lepunu

Ñaxa

Haruna

Condi

Lepunu

Siidi : Haruna, Yahya, xa ri, o n daga sallinñaage.

Haruna : N da Condi hace, o na a dugu.

Siidi : Condi, an xa ga leele riini !

Haruna : N tepunun da in tanpindi.

Siidi : Hanqu, n xallu ku, n na an xallun wutu.

Haruna : Keti, i bittene an ña ya ?

Xaransuuge: Sunpu

N ma do in faaba ni in saarano
N kisima do in maama
Ni in saaraanon saaraano
N aaxinun ni in gidanu do in xoxono
N baayi ni in faaba gidanyaxare
N kaawu ni in ma gidanyugo
N kaawu renmun ni in kallungooro
N ma xoxonen ni in maatugunne
A gida ni in maaxoore
N kaawu yaqen ni in kallu
N gidanyaxaren kiina ni in kobi

Surage Usman Jara

Xaransuuge: Sunpu

Ko n bogu lenki bera?
WaaLEN kitebera
Yugusirun da me ñi xoodakatibera
Saagoyen do sooben gollikoota
Fatanbakken nta o da kunpa
Lenki, o na i lipa, na i dinba
Xo tapindiberan do i guma
Waale do ñaxa, sewoye koota
Soye do rege, deben danma

Xaransuuge: Maaxujeeji

Maaxujeeji
An renmen ro xaranŋe
Yugo ga na ñi
Ma yaxare ga na ñi
Xaranŋen liŋen ni
Mexenlenmen xoten ni
Xaranŋen siren ni
Moodinxaranŋen ga na ñi
Ma lokkooli ga na ñi

EL haj Galledu

Xaransuuge: Gollu

Ko n bogu lenki bera?
Waaalen kitebera
Yugusirun da me ñi xoodakatibera
Saagoyen do sooben gollikoota
Fatanbakken nta o da kunpa
Lenki, o na i lipa, na i dinba
Xo tapindiberan do i guma
Waale do ñaxa, sewoye koota
Soye do rege, deben danma

Unmu Tijaani Jagana

Xaransuuge : Jenaba daga jaare

Jenaba ga terene killen ña baane,
Kocen ga bulini seyen noxo, a kaane
A ma a wari, a xusa fergeti a yi.
Lemine ke jimi na i ta ke faayi.
Foren toxo cixi ciqi do a batte,
A menjanqe be ga a tatte,
Ken da yiraxase ña, na ta ke siiti.
I daga jaareka finbihaqati.
Jenaba ti jaarandaanan da, i fergeti ya.
Yugon ti gelli a ga ri jaare ya.
Yittu yogonu ma toxo i maxa,
I me tana wa dooke, i ga tini Maxa,
A nan daga a banqe,
A na a ña i menjanqe

Suraqe Usman Jara

Xaransuuge: Ñaxa

N ma, n ku doroke
Dorokofaranfare
N ma, n ku xañe, xañiwaare
N na a ña jangulangode
N na bogu ñaxa
Deben danma ñaxa
Yaaxon su na in faayi xo saane
Ke nanmansaane, an do kaane.
Gemuyen do faranfaroyen ni in xalle
Baawo, n bogu ti waale

Bakkari Dulo FOOFANA

Xaransuuge : Jenaba daga jaare

Jenaba ga terene killen ña baane,
Kocen ga bulini seyen noxo, a kaane
A ma a wari, a xusa fergeti a yi.
Lemine ke jimi na i ta ke faayi.
Foren toxo cixi ciqi do a batte,
A menjanqe be ga a tatte,
Ken da yiraxase ña, na ta ke siiti.
I daga jaareka finbihaqati.
Jenaba ti jaarandaanan da, i fergeti ya.
Yugon ti gelli a ga ri jaare ya.
Yittu yogonu ma toxo i maxa,
I me tana wa dooke, i ga tini Maxa,
A nan daga a banqe,
A na a ña i menjanqe

Suraqe Usman Jara

Xaransuuge: Ñaxa

N ma, n ku doroke
Dorokofaranfare
N ma, n ku xañe, xañiwaare
N na a ña jangulangode
N na bogu ñaxa
Deben danma ñaxa
Yaaxon su na in faayi xo saane
Ke nanmansaane, an do kaane.
Gemuyen do faranfaroyen ni in xalle
Baawo, n bogu ti waale

Bakkari Dulo FOOFANA

IPELAN

IPELAN 2024

SOONINKEN XARANKITAABE SIINAFANA 1

